

N:o 49.

Ank. till Riksd. Kansli den 25 April 1884, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition och väckt enskild motion angående gäldande af den å indragna militieboställena Åkesberg och Via belöpande kostnad för sänkning af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren.

(R. A.)

Sedan i särskilde kontrakt af den 12 Juni 1869, hvarigenom boställs-direktionen vid Nerikes regemente utarrenderat regementschefsboställena 3 mantal Åkesberg i Mellösa socken och 3 mantal Via i Askers socken af Örebro län på tjugu års tid från midfastan 1870, stadgats, bland annat, att arrendatorerne åläge att ansvara för alla de kostnader, som under arrendetiden kunde drabba boställena med anledning af ifrågasatt sänkning af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren, hvaremot de skulle ega att under berörde tid tillgodonjuta de förmåner och den vinst, som kunde tillfalla boställena i följd af sjösänkningen, har *Kongl. Maj:t*, i en den 3 sistlidne Mars till Riksdagen aflåten proposition (N:o 28), som till Stats-Utskottets behandling remitterats, föreslagit Riksdagen att

dels medgifva, att arrendatorerne af de numera till statsverket indragna regementschefsboställena Åkesberg och Via frikallas från den genom arrendekontrakten dem ålagda skyldighet att deltaga i kostnaderna för sänkning af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren samt att denna skyldighet öfvertages af kronan mot förbindelse för arrendatorerna att å hvarje af kronan för sjösänkningen under arrendetiden utbetaldt belopp årligen gälda fem procent ränta från och med den dag, utbetalningen verkstälts, till arrendetidens slut,

dels ock till bestridande af kostnaden för kronans deltagande i företaget för ifrågavarande båda egendomar på extra stat under sjunde hufvudtiteln för år 1885 anvisa tretton tusen kronor samt förklara att de belopp, som för berörda ändamål ytterligare erfordras, må få utbetalas af tillgängliga medel och derefter hos Riksdagen anmälas till ersättande.

I samma ämne har jemväl Herr *Folke Andersson*, under antagande att nådig proposition i detta ärende möjligen icke kunde till innevarande Riksdag medhinnas, inom Andra Kammaren väckt en motion (N:o 35), i hvilken föreslagits, att Riksdagen till bestridande af sjösänkingskostnaden för kronohemmanen Åkesberg, 3 mantal i St. Mellösa socken, och Via, 3 mantal i Askers socken af Askers härad och Örebro län, ville för år 1885 ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 13,000 kronor, att användas för den händelse Kongl. Maj:t skulle finna skäligt att medgifva vissa af motionären omförmälda ändringar och tillägg i de för dessa hemman nu gällande arrendekontrakt.

Af det den nådiga propositionen bifogade statsrådsprotokoll inhemtas hufvudsakligen, att Åkesberg utarrenderats till Lars Larsson i Berga mot årligt arrende i spanmål af 504 kubikfot råg och 504 kubikfot hafre, att lösas med penningar efter tio års medelmarkegångsvärde, samt derjemte en årlig kontant penningefgift af 405 riksdaler riksmünt, men att arrendet enligt transport, som uppgifvits hafva egt rum den 9 Mars 1881, öfvertagits af Johan Jonsson och hans hustru Anna Lisa Ersdotter;

att Via utarrenderats till Jan Pehrsson och Lars Larsson i Via mot årligt arrende i spanmål af 378 kubikfot råg och 378 kubikfot korn, att lösas på enahanda sätt med penningar, samt dessutom en årlig kontant penningefgift af 300 riksdaler riksmünt;

att båda egendomarne numera vore indragna till statsverket; samt

att enligt upplysningar, som tillförordnade domänintendenten i länet meddelat, Åkesberg omfattade 421 tunnland och Via 549 tunnland. Deraf skulle för Åkesberg 104 tunnland och för Via 351 tunnland äng genom sänkningen blifva odlingsbara. Sjösänkingsbolagets styrelse hade beräknat hela kostnaden för arbetets utförande utgöra

för Åkesberg	Kronor 11,426: 05
» Via	» 23,589: 57
eller för båda egendomarne	Kronor 35,015: 62.

	För Åkesberg.	For Via.
Uttaxeringarne för åren 1881, 1882 och 1883 hade utgjort	Kronor 1,990: 18	4,125: 06
Och beräknades uttaxeringarne för 1884 och 1885 förslagsvis till	» 1,867: 95	3,871: 77
tillsammans	Kronor <u>3,858: 13</u>	<u>7,996: 83</u>

eller för båda egendomarne Kronor 11,854: 96,

hvertill komme upplupna räntor.

På sätt statsrådsprotokollet vidare gifver vid handen, vore arrendatorerne, som icke erlagt något af förfallna beloppen, genom Askers häradsrätts den 28 September 1883 gifna utslag förpligtade att gälda de för åren 1881 och 1882 uttaxerade belopp jemte ränta, men hade vädjat till Kongl. Maj:ts och Rikets Svea Hofrätt, som vid den nådiga propositionens aflåtande ännu ej meddelat dom.

Sedan Kongl. Maj:t år 1881 ej funnit skäl bifalla af arrendatorerne då gjorda ansökningar om befrielse från skyldigheten att deltaga i sjösänkingsföretaget, hade uti en till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län ingifven skrift af den 18 Januari innevarande år t. f. domänintendenten i länet, jemte förmälan att stadgandet om arrendatorernes berörda skyldighet försatt dem i så svår ställning, att, derest någon lindring i det af dem gjorda åtagande icke kunde medgifvas, de måste blifva fullständigt utarmade, hvilket äfven för kronan skulle medföra svårigheter och allvarsamma förluster, ansett sig böra fästa Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uppmärksamhet på förhållandet och lemna en närmare utredning af arrendatorernes ställning till så väl sjösänkingsbolaget som kronan.

I denna redogörelse anför t. f. domänintendenten, hufvudsakligen:

att omförmälda stadgande i arrendekontrakten tillkommit, innan sjösänkingsföretaget blifvit ens beslutadt och ännu mindre de på egendomarne belöpande kostnader beräknade:

att dessa kostnader, som i ett år 1868 upprättadt förslag beräknats till 1,210,400 kronor 67 öre, deraf staten antagits skola förskjuta två tredjedelar utan ränta under de sju arbetsåren, genom oförutsedda omständigheter uppgått till oväntadt höga belopp, så att vilkoren vid utförandet blefvo mer än dubbelt drygare än som beräknats vid arrendekontraktens upprättande;

att de förfallna medlens uttagande på exekutiv väg skulle leda till arrendatorernes ruin:

att arrendatorerne, hvilka ålegat att ställa ny borgen för arrendeskyldigheternas fullgörande under återstående 5 år af arrendetiden från den 14 Mars 1885, icke kunnat sådant fullgöra i anseende till de stora utbetalningar, som för sjösänkningen å egendomarne belöpte; samt

att, i händelse arrendatorerne blefve från arrendena vräkta, för ingendera egendomen nya arrendatorer. villiga att öfvertaga de gamla kontrakten för tiden till 1890, skulle kunna erhållas;

och har med afseende härå t. f. domänintendenten föreslagit. utom några jemkningar i vissa delar af arrendekontrakten till utjemnande af de missförhållanden, som föranledas deraf, att inkomsten från vissa delar af Via egendom tillfaller arrendatorn af Åkesberg, under det att sjösänkingskostnaden för dessa delar skulle vidlåda arrendatorerne af Via, att Kongl. Maj:t, med återkallande af hvad arrendekontrakten innehålla i fråga om arrendatorernes skyldighet att deltaga i sjösänkingskostnaden, måtte iklåda kronan all denna kostnad för Åkesberg och Via och dermed förenade förbindelser till sjösänkingsbolaget, mot det att arrendatorerne åtog sig att å hvad kronan till sjösänkningen komme att under arrendetiden erlägga årligen gälda 5 procent ränta från och med den dag första utbetalningen verkstälts.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län, som i skrifvelse den 31 sistlidne Januari till Domänstyrelsen för den åtgärd, styrelsen kunde finna lämplig vidtaga, öfverlemnad t. f. domänintendentens berörda skrift och till den deri gjorda framställningen tillstyrkt bifall, har dervid tillika dels meddelat den upplysning, att vederbörande kronofogde, som haft att affordra arrendatorerne af förenämnda hemman nya borgensförbindelser för arrendevilkorens uppfyllande från den 14 Mars 1885, inkommit med bevis att arrendatorerne icke kunde anskaffa sådana nya förbindelser, dels ock bifogat icke allenast skriftligt yttrande, hvori arrendatorerne förbundit sig att i öfverensstämmelse med t. f. domänintendentens förslag erlägga 5 procent ränta å de sjösänkingskostnader, som för hemmanen komme att af kronan utbetalas, utan äfven särskilda, under förutsättning af kronans deltagande i sänkingsföretaget, ingångna borgensförbindelser för fullgörande under återstående arrendeåren från midfastan 1885 af arrendevilkoren med de förändringar deri, som genom kronans deltagande i företaget blefve en följd.

I underdånig skrifvelse den 6 sistlidne Februari har Domänstyrelsen till Kongl. Maj:ts pröfning hänskjutit detta ärende och dervid anført, att till arrendatorernes fördel talade den omständigheten, att företaget så sent kom till utförande, att den derigenom torrlagda, hemmanen tillfallna mark först under innevarande år kunde delvis odlas, och att arrendatorerne således under återstående arrendetiden svårligen kunde få ersättning ens för odlingskostnaderna. T. f. domänintendentens upplysning om arrendatorernes oförmåga att bestrida sänkingskostnaderna kunde visserligen anses endast såsom ett antagande, men då det gälde utbetalningar af den storlek, hvarom nu vore fråga, syntes det vara mer än sannolikt, att knappast något kunde utfås hos arrendatorerne till sänkingskostnadens gäldande. Genom arrendatorernes upp-

sägning till afflyttning midfastan 1885, i följd af deras underlåtenhet att ställa ny borgen, och egendomarnes utarrendering under återstående fem arrendeår skulle otvifvelaktigt, om nya arrendatorer ens kunde erhållas, så låga arrenden erbjudas, att förlusten för kronan derigenom blefve större, än om kronan direkt deltog i företaget, hvarföre ock styrelsen ansåge sig under för handen varande förhållanden icke böra för närvarande vidtaga någon uppsägningsåtgärd. Då Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsföretag emellertid vore af allmännyttig beskaffenhet, och staten deraf otvifvelaktigt komme att draga stora indirekta fördelar, borde, enligt styrelsens mening, kronan icke undandraga sig att med den enskilde jordegaren deltaga i de med företaget förenade, visserligen icke obetydliga utgifterna äfven för nu ifrågavarande två egendomar, liksom enligt nådiga brevet den 20 April 1883 kronan deltaga för öfriga af företaget berörda utarrenderade kronoegendomar, hvilkas arrendatorer icke blifvit kontraktensligt dertill bundna, synnerligast som kronan hade den direkta fördelen att för Åkesberg få 104 tunnland och för Via 351 tunnland äng odlingsbara och således i en framtid sannolikt borde kunna förvänta riklig ersättning för de utgifter, som å egendomarne belöpte, hvarförutom redan under löpande arrendeperiod kronan erhöle fem procent ränta å de medel, som för egendomarne utbetalades.

Slutligen har Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet vid detta ärendes föredragning erinrat derom, att, sedan den här ofvan omförmälda, af arrendatorerne till dessa egendomar gjorda likartade framställning år 1881 af Kongl. Maj:t pröfvades, frågan kommit i den förändrade ställning, att Kongl. Maj:t den 20 April 1883 på framställning af Riksdagen beslutat, att kronan skall i sjösänkningen taga del för andra utarrenderade kronoegendomar, som af företaget kunde vinna fördel, och att vid sådant förhållande billigheten syntes kräfva, att ifrågavarande arrendatorer icke betungades med bidrag till företaget, hvilka blefve vida större än vid arrendekontraktens avslutande kunnat beräknas och till hvilkas utgörande de för öfrigt syntes sakna förmåga.

Vid Herr Folke Anderssons motion finnes såsom bilaga fogad den af t. f. domänintendenten till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län den 18 sistlidne Januari i detta ärende aflättna skrifvelse i dess helhet.

Utskottet har vid pröfning af de i detta ärende förekommande förhållanden funnit förslaget om kronans öfvertagande af skyldigheten att för ifrågavarande hemman Åkesberg och Via deltaga i kostnaderna för Hjelmarens och Qvismarens sänkning vara påkalladt så väl af statens eget intresse som af rättvisa och billighet mot de nuvarande arrendatorerne, och får Utskottet derföre hemställa,

att, med anledning af Kongl. Maj:ts förevarande proposition och Herr Folke Anderssons motion, Riksdagen må dels medgifva, att arrendatorerne af de numera till statsverket indragna regementschefsboställena Åkesberg och Via frikallas från den genom arrendekontrakten dem ålagda skyldighet att deltaga i kostnaderna för sänkning af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren, samt att denna skyldighet öfvertages af kronan mot förbindelse för arrendatorerne att å hvarje af kronan för sjösänkningen under arrendetiden utbetaldt belopp årligen gälda fem procent ränta från och med den dag, utbetalningen verkstälts, till arrendetidens slut,

dels ock till bestridande af kostnaden för kronans deltagande i företaget för ifrågavarande båda egendomar på extra stat under sjunde hufvudtiteln för år 1885 anvisa tretton tusen kronor samt förklara att de belopp, som för berörda ändamål ytterligare erfordras, må få utbetalas af tillgängliga medel och derefter hos Riksdagen anmälas till ersättande.

Stockholm den 25 April 1884.

På Stats-Utskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.